

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Слушного Олега Миколайовича
«Розвиток інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних
дисциплін у закладах загальної середньої освіти України
(друга половина XX - перша чверть XXI століття)», представлену на
здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність дисертаційної роботи. Для підготовки майбутніх учителів, зокрема, природничо-математичних дисциплін до інноваційної діяльності важливо критично осмислити та творчо використати історичний досвід з проблеми розвитку інноваційної діяльності вчителів вказаного фаху у закладах загальної середньої освіти України, зокрема, в період з другої половини XX до першої чверті XXI століття. Основні тенденції та значущість цього періоду в Україні визначаються потужними трансформаційними процесами в освіті взагалі та в інноваційній діяльності вчителів природничо-математичного циклу зокрема, адже глобалізаційні та євроінтеграційні процеси в освіті спричинили активізацію педагогічної інноваційної діяльності, напрацювання концептуальних та теоретичних підходів до її практичної реалізації. З огляду на це, проблема розвитку інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти України в другій половині XX - першій чверті XXI століття, обрана Олегом Миколайовичем Слушним для дослідження, є актуальною і заслуговує на схвалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Можемо зазначити, що дослідження виконано в межах плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (№ 0115U002571).

Наукова новизна. За результатами дисертаційного дослідження можемо констатувати, що наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняній педагогічній науці дисертантом Олегом Миколайовичем Слушним на основі цивілізаційного, формаційного, когнітивного, соціокультурного, компетентнісного, культурологічного, аксіологічного, біографічного, герменевтичного, міжкультурного, системно-хронологічного, деонтологічного та продуктивного підходів комплексно проаналізовано соціально-історичні, культурно-педагогічні передумови розвитку інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти в Україні із другої половини XX – до першої чверті XXI століття; науково обґрунтовано періодизацію розгортання у досліджуваний період ідеї інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін: I етап (1950 – 1980) – пропедевтичний (формування освітніх альтернатив), становлення педагогічної інноваційної діяльності вчителів; II етап (1980 – 1992) –

технологічний, тобто активного становлення інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін; III етап (1992 – 2020) – етап ефективного розвитку інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін; схарактеризовано тенденції, що визначають науковий об'єктивізм висвітлення інноваційної освіти як історико-педагогічного явища; окреслено організаційно-педагогічні засади інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін в закладах загальної середньої освіти України; виокремлено особливості формування змісту інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін (друга половина XX – перша чверть XXI століття); визначено форми, методи й технології інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін; виявлено шляхи імплементації досвіду інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти України (друга половина XX – перша чверть XXI століття); уточнено та поглиблено змістове наповнення поняття «інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін»; у науковий обіг введено історико-педагогічні джерела, що доповнюють і уточнюють відомості про інноваційну діяльність вчителів природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти України (друга половина XX – перша чверть XXI століття); подальшого розвитку набуло висвітлення історико-педагогічних явищ, що характеризують стратегію інноваційної діяльності вчителів в Україні та особливості її втілення у практику закладів загальної середньої освіти.

Практична значущість роботи. Здобувач Олег Миколайович Слушний у межах дослідження розробив методичні рекомендації: «Розвиток інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти України», «Інтеграційний підхід до формування компетентного учня на уроках природничо-математичного циклу», «Технологія «перевернутого» навчання – нова інтегрована траєкторія в освіті. Створення та впровадження інноваційних авторських технологій у закладах освіти Вінницької області», «Технологія перевернутого навчання як засіб підвищення якості освіти», «Модернізація навчально-виховного процесу шляхом використання інноваційних технологій на уроках англійської мови», «Впровадження міждисциплінарного підходу в закладі загальної середньої освіти», «STEM-навчання як засіб реалізації природничо-математичної освіти» та обґрунтував доцільність цих методичних упроваджень у практику закладів загальної середньої освіти для підвищення рівня інноваційної готовності майбутніх вчителів природничо-математичних дисциплін. Теоретичні положення, історико-педагогічні ідеї досліджуваного періоду, обґрунтовані в дисертації, можуть бути використані в системі педагогічної освіти, під час написання підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів для майбутніх учителів фізико-математичних спеціальностей; у розробці лекційних і практичних занять з навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Педагогічна майстерність» тощо.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення дисертації достатньо обґрунтовані та відображені у висновках розділів та загальних висновках. Найбільш суттєві

результати, здобуті Олегом Миколайовичем Слушним, вдало обґрунтовані, а також відповідають меті та завданням дисертаційного дослідження. Зміст основних положень роботи викладенні послідовно та чітко, логічно-сміслові переходи між підпунктами дослідження, а також визначеними розділами присутні. Ступінь вірогідності здобутих результатів забезпечується достатньою апробаційною базою дисертанта. Результати дисертаційної роботи висвітлено у необхідній кількості наукових публікаціях.

Результати дослідження пройшли апробацію у 5 закладах вищої освіти України. Достовірність здобутих результатів забезпечується методологічною основою дисертації, що становлять філософські положення теорії наукового пізнання, взаємозв'язку й взаємозумовленості конкретних історичних умов з педагогічними реаліями, що передбачають системний підхід до дослідження явищ і процесів. Для досягнення мети та розв'язання окреслених завдань дослідження здобувачем використано комплекс загальнонаукових методів: теоретичних, емпіричних, прогностичних, які чітко прописані у вступі дисертаційної роботи. Також вражає ґрунтовно опрацьована джерельна база дослідження, оскільки на різних етапах наукового пошуку було проаналізовано 452 наукові праці, з них 45 архівних джерел.

Характеристика основних положень роботи.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел – 452, з них 61 іноземною мовою, 45 архівних джерел, 28 додатків, усіх рисунків – 14. Повний текст дисертації складає 344 сторінки, основний зміст роботи викладений на 197 сторінках.

Ретельний науково-теоретичний аналіз дисертаційної роботи «Розвиток інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти України (друга половина ХХ – перша чверть ХХІ століття)» Слушного Олега Миколайовича дав змогу виокремити позитивні та значущі аспекти наукового дослідження, що є значним внеском у сучасну педагогічну науку. У вступі вдало обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість здобутих результатів, особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації здобутих результатів та їх впровадження.

У першому розділі «Розвиток інноваційної діяльності вчителів у закладах загальної середньої освіти України як педагогічна проблема» здійснений ґрунтовний аналіз стану дослідженої проблеми; схарактеризовано історичні, методологічні, науково-педагогічні передумови та етапи розвитку інноваційної діяльності вчителів ЗЗСО України у середині ХХ – першій чверті ХХІ століття; визначена інноваційна діяльність вчителів природничо-математичних дисциплін як наукова категорія; описано розвиток інноваційної діяльності вчителів закладів загальної середньої освіти України у контексті євроінтеграційних процесів.

Дисертантом визначено поняття «інноваційна діяльність вчителів природничо-математичних дисциплін» як цілеспрямована творча діяльність, зорієнтована на розвиток педагогічної теорії й освітньої практики у закладах загальної середньої освіти на основі формування інноваційної особистості

вчителя, здатного до самореалізації у професійній діяльності.

Аналіз наукових джерел та досвіду використання інновацій в освіті дозволив розробити авторський підхід до періодизації досліджуваного феномену та виокремити етапи розвитку педагогічної інноваційної діяльності вчителів закладів загальної середньої освіти України у середині XX – на початку XXI століття.

Перший етап – пропедевтичний (формування освітніх альтернатив), етап становлення педагогічної інноваційної діяльності вчителів в Україні (1950 – 1980 рр. XX століття). Дозвольте, будь ласка, не зупинятися на характеристиці цих етапів. Другий етап – етап активного становлення, або технологічний (1980- 1992 рр. XX століття). Третій етап – етап ефективного розвитку (1992 р. XX століття – 2020 рр. XX століття). Власне, ці етапи входять до наукової новизни дослідження.

У другому розділі «Теоретико-методичні засади інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін в Україні (друга половина XX – перша чверть XXI століття)» обґрунтовано тенденції розвитку інноваційної діяльності вчителів закладів загальної середньої освіти в Україні у другій половині XX – першій чверті XXI століття; описано особливості розвитку природничо-математичної освіти в закладах загальної середньої освіти України у другій половині XX століття; представлено організаційно-методичне забезпечення інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін у першій чверті XXI століття.

Цілком слушно Слушний детально характеризує один з найсучасніших освітніх напрямів – впровадження STEM-освіти у Нову українську школу. STEM-освіту він розглядає як освітню інновацію першої чверті XXI століття, вважаючи її освітою майбутнього й найефективнішим підходом до сучасної освіти.

У третьому розділі «Шляхи імплементації ефективного досвіду інноваційної діяльності вчителів другої половини XX – першої чверті XXI століття у закладах загальної середньої освіти України» подано характеристику зарубіжного досвіду інноваційної діяльності вчителів та його застосування в закладах загальної середньої освіти України; представлено шляхи використання прогресивних ідей інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін закладів загальної середньої України (друга половина XX – перша чверть XXI століття).

Привертає увагу у цьому розділі «Авторська модель ефективного лідера» (розроблена дисертантом) – модель розвитку інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін, побудована на власній лідерській позиції Олега Миколайовича Слушного як сучасного інноваційного менеджера, директора комунального закладу «Вінницький ліцей № 20».

Розробка авторської моделі, побудованої на пріоритеті освітнього лідерства в управлінні інноваційною діяльністю, включає сучасні вітчизняні та зарубіжні підходи щодо визнання необхідності ефективних лідерів та керівників задля забезпечення якісних освітніх послуг. Основний меседж цих підходів полягає в тому, що у період глобальної економіки основними активами стають люди, саме людський капітал визначає конкурентоспроможність країни. Для

забезпечення вирішення поставлених завдань підготовки відповідних фахівців необхідні компетентні вчителі, але успіх інноваційної педагогічної діяльності залежить, перш за все, від високоефективного керівництва, від діяльності сучасних освітніх менеджерів, які визнаються педагогічним колективом незаперечним лідером.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Апробація результатів дисертаційного дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях і форумах різного рівня, семінарах, педагогічних читаннях. Основні наукові положення дисертаційного дослідження Слушного Олега Миколайовича, висновки та рекомендації у необхідній кількості представлено у 25 друкованих працях: з яких 5 – у наукових фахових виданнях, 2 – у зарубіжних виданнях, 1 – у виданні, що індексується наукометричною базою Web of Science, 7 – методичних посібників, 10 статей – в інших виданнях.

Зауваження до змісту та оформлення дисертації. Результати наукового дослідження Слушного Олега Миколайовича дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мета досягнута, представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням а сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для педагогічної науки як в Україні, так і за її межами. Однак, вважаємо за необхідне висловити певні побажання, що виникли у процесі рецензування дисертації:

1. Розроблена та впроваджена дисертантом авторська модель ефективного лідера, безперечно, заслуговує на схвалення й поширення. Тому, на наш погляд, вона потребує окремого опублікування, як самостійна методична розробка, це підсилило б практичну значущість дослідження.

2. У Додатках подано Програму навчального курсу для педагогічних працівників «Організація змішаного навчання в ЗЗСО. Система керування навчанням на платформі G Suite for Education». Безперечно, такий курс доцільно впроваджувати у практику закладів загальної середньої освіти для підвищення рівня інноваційної готовності майбутніх вчителів природничо-математичних дисциплін. Цей навчальний курс доречно було б, на наш погляд, більш детально представити в роботі (у тому числі, в практичному значенні дослідження).

Зазначені пропозиції не завадили загальному позитивному сприйняттю даної дисертації та мають характер рекомендацій. Представлена дисертаційна робота є завершеною, а сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову й практичну цінність.

Висновок. Дисертаційне дослідження Слушного Олега Миколайовича «Розвиток інноваційної діяльності вчителів природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти України (друга половина XX - перша чверть XXI століття)» є цілісною, самостійною, завершеною роботою на правах рукопису, яку виконано на актуальну тему з використанням наукових методів дослідження. Робота характеризується чіткістю змісту, містить науково обґрунтовані науково-теоретичні результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях. Дисертація відповідає спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» та вимогам до оформлення

дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (з наступними змінами), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Слушний Олег Миколайович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, професійної
освіти та управління освітніми закладами
Вінницького державного педагогічного
Університету імені Михайла Коцюбинського

Фрицюк Валентина ФРИЦЮК

